

Appendix 7: ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

Appendix 7: ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

ახალქალაქის მუნიციპალიტეტში ზღვის დონიდან 1800-2000 მეტრის სიმაღლეზე ძირითადად გავრცელებულია მთის შავიწიწა ნიადაგი. კიდევ უფრო მაღლა გვხვდება მთა-მდელოს შავი ნიადაგები. ზოგიერთი დაბლობი დაფარულია ჭაობით. მდ. ჩობარეთის მახლობლად, ხელოვნურად გაშენებულ ფიჭვნარში, ჩამოყალიბდა შავი და ნემომპალა-კარბონატული ნიადაგები, ხოლო მაღალმთიანეთის ქვედა ფერდობებისთვის დამახასიათებელია შავი და მთა-მდელოს ნიადაგები. მდინარის ნაპირებსა და ტერასებზე ყველაზე ხშირია ალუვიური კარბონატული ნიადაგები. მთისწინეთის ზონებში რუხი-ყავისფერი და ტყის ყავისფერი ნიადაგების გარდამავალი სახეები ვრცელდება. მოცემულ ტერიტორიაზე მიმდინარე ძლიერი ეროზიული პროცესები იწვევს სხვადასხვა სახის ეროზიას. ნიადაგის თანამედროვე სტრუქტურა უპირატესობას ანიჭებს მაღალი კვებითი ღირებულებისა და ეკოლოგიურად სუფთა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოებას, მათ შორის, ისეთი კულტურების, როგორცაა კარტოფილი, სტაფილო, ჭარხალი, სიმინდი, ხორბალი და სხვ. ბუნებრივი სათიბები და საძოვრები განლაგებულია ალპურ და სუბალპურ ზონებში, რაც მეცხოველეობისა და მეცხოველეობის განვითარების ერთ-ერთ მყარ წინაპირობას წარმოადგენს.

ახალქალაქის სოფლის მეურნეობის საინფორმაციო საკონსულტაციო ცენტრის მონაცემებით, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის 77% სასოფლო-სამეურნეო მიწებს უკავია. ახალქალაქში სოფლის მეურნეობის ძირითადი სფეროებია სასოფლო-სამეურნეო მოსავლის წარმოება, მეცხოველეობა, მეფუტკრეობა და მეთევზეობა. მუნიციპალიტეტის სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების მთლიანი ფართობია 95 706 ჰექტარი, რომელთაგან 32 003 ჰექტარი სახნავი მიწაა (18 163.8 ჰა, ანუ 57% -კერძო), 47 ჰექტარი - მრავალწლიანი ნარგავებითაა წარმოდგენილი (100% კერძო), 3 487 ჰა - სათიბებია (883 ჰექტარი ანუ 25% კერძო) და 59 309 ჰექტარი - საძოვრები (20 ჰა ანუ 0.03% კერძო). მუნიციპალური მიწების 860 ჰექტარი საყოფაცხოვრებო ნაკვეთებია.

მუნიციპალიტეტში უმეტესად ჭარბობს მცირე საოჯახო მეურნეობები (თვითდასაქმებული ფერმერები), რომლებიც საშუალოდ 1.25 ჰა მიწას ამუშავებს. ეს მიწის ნაკვეთები, როგორც წესი, დანაწევრებულია არანაკლებ 2-4 ნაკვეთად და ძირითადად საარსებო სოფლის მეურნეობისთვის გამოიყენება. მიწის ნაკვეთის ფრაგმენტაცია 1992 წელს დაწყებული რეფორმების პროგრამის შედეგია, რითაც სახნავი მიწის ნაწილი სოფლის მოსახლეობას გადაეცა საარსებო დანიშნულების მეურნეობის წარმოებისათვის. დარჩენილი ნაწილი, რომელიც ჯერ კიდევ მოიცავს სასოფლო-სამეურნეო მიწების 79%-ს, სახელმწიფო საკუთრებაშია და ნაწილობრივ გამიზნულია დიდი, მსხვილ ბაზარზე ორიენტირებული ფერმების იჯარისათვის. თუმცა, მცირე და ფრაგმენტული მიწის ნაკვეთები კვლავაც რჩება მნიშვნელოვან შეზღუდვად სოფლის პროდუქტიულობის ამაღლებისა და მიწის ბაზრის განვითარებისთვის.

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საინფორმაციო და საკონსულტაციო ცენტრის (სსც) ინფორმაციით, 2017 წლისთვის ახალქალაქის მუნიციპალიტეტში აღირიცხება 351 საშუალო და მსხვილი ფერმერი, რომლებსაც ჰყავთ, სულ ცოტა, 10 ან მეტი სული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, 10 ან მეტი ღორი, 25 ან მეტი ცხვარი, 10 ან მეტი ფუტკრის სკა, 200 ან მეტი ფრინველი, 5 ან მეტი ჰექტარი სახნავი მიწა, 1 ან მეტი ჰექტარი მრავალწლიანი ხილის მცენარეები. სსც-ის თანახმად, მუნიციპალიტეტში ასევე იწარმოება მარცვლეული, კარტოფილი, თაფლი, რძე, არსებობს მსხვილფეხა მესაქონლეობა და მეცხვარეობა. ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის 2018 წლის მონაცემების მიხედვით, მცირე და საშუალო ფერმერთა რიცხვი დაახლოებით, 13000-ს აღწევს. აღსანიშნავია, რომ ახალქალაქის მუნიციპალიტეტში რეგისტრირებულია 62 სასოფლო კოოპერატივი, თუმცა

Appendix 7: ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

აღმოჩნდა, რომ იმ კოოპერატივების რაოდენობა, რომლებსაც კარგად ესმით კოოპერირება და ამ მიზნით გაერთიანდა, 10-ს არ აღემატება. ქვემოთ მოცემულია ახალქალაქის საინფორმაციო - საკონსულტაციო ცენტრის მიერ მოწოდებული სტატისტიკური ინფორმაცია 2017 წლისათვის.

	ფერმერთა რაოდენობა	დასაქმებული ა რაოდენობა	პროდუქციის მოცულობა	მიწის ფართობი
მარცვლეულის წარმოება (ფერმერები, რომლებსაც აქვთ 3 და მეტი ჰა)	73	502	13 761.6 ტ. ქერი საშუალო მოსავალი 1.8 ტ/ჰა	7 744 ჰა. ქერი
			4 064.6 ტ. ხორბალი საშუალო მოსავალი 2.1 ტ/ჰა	1 920 ჰა. ხორბალი
			358.3 ტ. შვრია. საშუალო მოსავალი 1.1 ტ/ჰა	319 ჰა შვრია
კარტოფილის მოყვანა (ფერმერები, რომლებსაც აქვთ 3 და მეტი ჰა)	179	1 601	144 880 ტ. საშუალო მოსავალი 13 ტ/ჰა	11 163 ჰა.
თაფლის წარმოება (ფერმერები, რომლებსაც აქვთ 10 და მეტი სკა)	71	192	38.02 ტ.	
მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი და ცხვარი (ფერმერები, რომლებსაც ჰყავთ 10 და მეტი პირუტყვი ; 25 და მეტი ცხვარი)	60	74	30 827 ერთეული რომელთაგან 18 255 მეწველი ძროხაა	147.1 ტ. ხორცი
			14 732 ერთეული ცხვარი	58.98 ტ. ცხვრის ხორცი
მერძევეობა (ფერმერები, რომლებსაც ჰყავთ 10 და მეტი ძროხა)	203	601	1 709.9 ტ. რძე	
			197.47 ტ. ყველი	
		დასაქმებული ა საერთო რაოდენობა: 2 970		

ნათესები - მთავარი სამებადო საქმიანობაა კარტოფილის მოყვანა, რასაც 11 000 ჰექტარი მიწა უჭირავს (მთლიანი სახნავი მიწების დაახლოებით 35 პროცენტი; სასოფლო-სამეურნეო მიწების - 11.5 პროცენტი). მრავალი სახეობის კარტოფილის ჯიშს შორის მოსავლიანობით გამოირჩევა - ჯელი, მარფონა, აგრია, ფაბულა, არინდა, არნოვა და სხვ. მუნიციპალიტეტში კარტოფილის საშუალო მოსავალი ჰექტარზე 15 ტონაა, მთლიანი წარმოება დაახლოებით 150,000 ტონას შეადგენს. ცუდი პროდუქტიულობა და

Appendix 7: ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

ფერმერული მეთოდების არაეფექტურობა აისახება კარტოფილის მოყვანის საქმიანობიდან მიღებულ ნაკლებ შემოსავალში. ამას გარდა, კარტოფილის წარმოების ღირებულებას ზრდის თესლის, რწყვის, სასუქებისა და პესტიციდების ხარჯები. პრობლემებს ქმნის მცენარეებისა და კულტურების განადგურება მავნებლების (ყვავებისა და მღრღნელების) მიერ ისევე, როგორც მკაცრი ბუნებრივი მოვლენები - სეტყვა და ა.შ., რომელიც ზიანს აყენებს მთელ მოსავალს (სსც ახალქალაქი, 2017).

2017 წელს მარცვლეულის წარმოებამ (ქერი, ხორბალი და შვრია) შეადგინა 9 983 ჰექტარი. მთლიანი მოსავალი შეადგენს დაახლოებით 18 184.5 ტონას (ქერი, ხორბალი და შვრია), რასაც, ძირითადად მოიხმარს ადგილობრივი მოსახლეობა. პროდუქტის ღირებულებას ზრდის ხორბლის დაფქვა ახალციხესა და ნინოწმინდაში. ამ ზონაში დაბალია კუმულაციური ტემპერატურა, შესაბამისად, არაეფექტურია მარცვლეული კულტურის დამუშავება სპეციალური აგროტექნოლოგიებისა და თანამედროვე შერჩევითი ღონისძიებების გარეშე. ფერმერებისათვის მაღალი ხარისხის ჯიშების მიწოდება და სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების სათანადოდ განხორციელება გააორმაგებს ხორბლის წარმოებას და მთლიანად დააკმაყოფილებს მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის მოთხოვნებს (სსც ახალქალაქი, 2017). ადგილობრივად იწარმოება ბოსტნეული და ისეთი კულტურები, როგორც კომბოსტო, სტაფილო, ჭარხალი, ხახვი და ნიორი. მუნიციპალიტეტის არეალის კლიმატური პირობები გარკვეულწილად ზღუდავს ბაღების განვითარების შესაძლებლობას.

თერმული რეჟიმი, ვეგეტაციური პერიოდის ხანგრძლივობა, აქტიური და ნესტიანი ტემპერატურის ჯამი ოპტიმალურია მარცვლეულის კონკრეტული სახეობისთვის (არა მარტო გაზაფხულის ხორბლის, ქერისა და შვრიის, არამედ შემოდგომის ხორბლისთვისაც), სხვადასხვა ბოსტნეულის კულტურისა და კარტოფილისათვის. სითბოსა და ტენიანობის კლიმატური რესურსების გათვალისწინებით, კარტოფილისათვის საუკეთესო პირობებს ქმნის ჯავახეთის პლატო. კარტოფილის მოყვანის კლიმატური პირობები მნიშვნელოვნად განსხვავებულია. კარტოფილი მოითხოვს უამრავ წყალს, რადგან მისი რეპროდუქციული პერიოდი ემთხვევა მშრალი პერიოდის დასაწყისს. საქართველოს უმეტესი ნაწილისაგან განსხვავებით, ხორბლის დამწიფება მოცემულ რეგიონში 30 ივლისს იწყება (და არა ივნისში). ხორბლის სიმწიფის პერიოდი აგვისტოს პირველ დეკადაში სრულდება. მოსავლის ყველაზე ადრეული ეტაპია 29 ივნისი, ხოლო ყველაზე გვიანდელი - 25 აგვისტო. მოსავლის პროდუქტიულობის ზრდის მნიშვნელოვან ელემენტს წარმოადგენს ქვეყანაში სათესლე წარმოების სისტემის რეაბილიტაცია. ამასთან, საჭიროა ფიტოსანიტარული და საკარანტინო მომსახურების, კვების მაკონტროლებელი ლაბორატორიების ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების შემდგომი გაუმჯობესება, რომელიც ზედამხედველობას უწევს პესტიციდების რეგისტრაციასა და ხარისხს, ნარჩენების მონიტორინგთან ერთად. ეს შეიძლება გაკეთდეს საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, პესტიციდების რეგისტრაციისა და ხარისხის კონტროლის ინტეგრირებული სქემის ეფექტური განხორციელებით. ხარვეზებია სახიფათო ქიმიური ნივთიერებებისა და მავნე ორგანიზმების მართვის ინტეგრირებული სისტემების დანერგვაშიც.

მეცხოველეობა - 2017 წლის დეკემბრის მდგომარეობით, მუნიციპალიტეტში რეგისტრირებული იყო 30 827 მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, მათ შორის მეწველი ძროხები, 14 732 ცხვარი, და 7 978 ღორი. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე რძის და ყველის წარმოება ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული საქმიანობაა. რძის ფერმერების პროდუქტიულობა საშუალოზე დაბალია, ხორცის წარმოება - ნაკლებად განვითარებული. ზამთარში პირუტყვი ძირითადად თივით იკვებება. ფერმერები არ

Appendix 7: ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

იყენებენ კომბინირებულ საკვებს და საკვებ დანამატებს ძვირი ფასისა და დაბალი ხარისხის გამო, რაც საბოლოო ჯამში, იწვევს დაბალ პროდუქტიულობასა და წონის დაკარგვას. ამას გარდა, ფერმერებში ცუდადაა დაცული ჰიგიენისა და სანიტარული ნორმები. ვეტერინარების ნაკლებობა აისახება არასათანადოდ მოწოდებულ კერძო ვეტერინარულ მომსახურებაში. ფერმერები არ იცნობენ პირუტყვის მოშენებისა და მკურნალობის თანამედროვე ტექნოლოგიებს, რაც საბოლოო ჯამში, უარყოფითად მოქმედებს პროდუქტიულობაზე. შემოღობილი ტერიტორიების არარსებობის გამო, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი იმყოფება საერთო საძოვრებზე, მათ წველიან ხელით და ინდივიდუალურად აბინავებენ სახლის უკანა ეზოში (სსც ახალქალაქი, 2017).

არსებობს არაერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი, რომელიც ზემოქმედებს მესაქონლეობის ნაყოფიერებაზე: ფერმერების არასათანადო ხელმძღვანელობა და საქონლის მოშენების არასაკმარისი მხარდაჭერა, ცხოველების იდენტიფიცირებისა და ქცევის ჩაწერის შეზღუდული სისტემა, ასევე ცხოველების გადაადგილების შეზღუდული კონტროლი და მიკვლევადობის სისტემა, არაადეკვატური კვება და საძოვრების მართვა; ასევე, ცხოველური წარმოშობის პროდუქტების მარკეტინგის არაორგანიზებული სისტემა. მომუშავე ფერმერული მომსახურების არასაკმარისი ზედამხედველობა და მხარდაჭერა; როგორც სახელმწიფო, ისე კერძო ვეტერინარული მომსახურების შესაძლებლობების გაძლიერება ცხოველთა ზოონოზური და ტრანსსასაზღვრო დაავადებების ადრეული გამოცნობისა და რეაგირებისათვის ის ერთ-ერთი ძირითადი სფეროა, რომელიც ხელს შეუწყობს მეცხოველეობის სექტორის ზრდას და ცხოველებისა და საზოგადოების ჯანმრთელობის დაცვას.

შიდა მეთევზეობა - ახალქალაქში არსებული 56 თევზის მწარმოებლიდან 51 აქტიურია, 18- რეგისტრირებული ინდივიდუალური მეწარმე და შეზღუდული პასუხისმგებლობის კომპანია. მუნიციპალიტეტში დაახლოებით 35925 მ2 ხელოვნური თევზის აუზია, რომელთა უმრავლესობა კალმახს აწარმოებს. როგორც მეწარმენი აცხადებენ, თევზის მთლიანი წარმოება წელიწადში 94 ტონაზე მეტია. წარმოება მთლიანად დამოკიდებულია საშენი ოპერაციების წარმატებაზე. ამჟამად არსებობს მხოლოდ ერთი ფართომასშტაბიანი ოპერატორი, რომელიც ამარაგებს როგორც ადგილობრივ, ასევე სხვა რეგიონებს. თუმცა საქართველოში თევზის რეწვა არასტაბილურია ჭიჭყინა თევზის მიუწვდომლობის გამო. სანაცვლოდ, წყალსატევებში აშენებენ კობრს, ტბის ქაშაყსა და სხვ. (სსც ახალქალაქი, 2017).

ახალქალაქში ერთ-ერთი მთავარი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაა მეფუტკრეობა. ტერიტორიის ძირითად ნაწილში მშრალი პერიოდის ხანგრძლივობა პოზიტიური ფაქტორია სექტორის განვითარებისთვის. ეს გამორიცხავს ფუტკრის სოკოვანი დაავადების რისკებს. რეგიონს ახასიათებს ღრუბლიანობის დაბალი მაჩვენებელი: ცის თაღის მხოლოდ 15-20% იფარება ღრუბლებით. ზაფხულის თვეებისთვის დამახასიათებელია დაბალი ღრუბლიანობა (ცის თაღის მხოლოდ 10%-ის დაფარვა). მუნიციპალიტეტში არის 4 845 ფუტკრის სკა (2017 წლის მონაცემებით). დღეისათვის 71 პროფესიული რეგისტრირებული და არარეგისტრირებული მეფუტკრეა, და დაახლოებით იგივე რაოდენობის-დამწყები, რომელთათვისაც მეფუტკრეობა დამატებითი საქმიანობაა სხვა სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობასთან ერთად (ახალქალაქის სსც, 2017).

საძოვრები და მეცხოველეობის მარშრუტები - მუნიციპალიტეტის ტერიტორიასა და მის ფარგლებს გარეთ არსებობს მეცხოველეობის მარშრუტები და საძოვრების დიდი ტერიტორიები, რომლებიც არ იმართება სათანადოდ და იწვევს შემდეგ მძიმე

Appendix 7: ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

პრობლემებს: გადამოვას, ეროზიას; გაუდაბნობასა და მეცხოველეობის პროდუქტიულობის შემცირებას.

სოფლის მეურნეობის ინფრასტრუქტურა - ახალქალაქის მუნიციპალიტეტში სოფლის მეურნეობის საკონსულტაციო მომსახურება ხორციელდება სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ფერმერთა საინფორმაციო და საკონსულტაციო ცენტრის მიერ.

ყველაზე ახლო ლაბორატორია მდებარეობს ახალციხეში, სამცხე ჯავახეთში, სადაც ხდება ცხოველთა სისხლის ანალიზის აღება. ეს ლაბორატორია არის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ ლაბორატორიული ქსელის ნაწილი. ახალქალაქის ლაბორატორიული ზედამხედველობის სადგურების მეშვეობით მომსახურება შესაძლებელია ონლაინ რეჟიმში. ფერმერები ითხოვენ ლაბორატორიული მომსახურების გაუმჯობესებულ ხელმისაწვდომობას (მათ შორის მობილურ ლაბორატორიებს) როგორც სურსათის უვნებლობისა და ხარისხის, კერძოდ, რძისა და ხორცის, ხილისა და ბოსტნეულის, ასევე ცხოველთა ჯანმრთელობისა და ნიადაგის მდგომარეობის შესამოწმებლად.

შპს მარცვლეულის ლოჯისტიკის კომპანია ანაწილებს და ამოწმებს მარცვლეულის ახალ ჯიშებს, რომლებიც, მოგვიანებით, ფერმერებს მიეწოდება. მიუხედავად ამისა, ფერმერები ითხოვენ ადგილობრივ სასოფლო-სამეურნეო კვლევითი ცენტრების ხელმისაწვდომობასა და მხარდაჭერას შტამებისა და ჯიშების შემოწმებისა და შეფასებისათვის.

მუნიციპალიტეტში ფართოდ არ გამოიყენება სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა და მანქანები. სოფლის მეურნეობის ტექნიკა (ტრაქტორები და აღჭურვილობა) მოძველებულია, ძირითადად საბჭოთა ეპოქის დროინდელი, და არასათანადო ხარისხისა და ოდენობის. ტექნოლოგიები ძველია და მოდერნიზაციას საჭიროებს. სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული მექანიზაციის სერვის-ცენტრი შპს "მექანიზატორი" უზრუნველყოფს სრულ მომსახურებას, როგორცაა თოხნა (სხვადასხვა სახის, სხვადასხვა სიღრმეზე), თესვა, ფარცვა, კულტივირება, დეზინფიცირება და მოსავლის აღება. მუნიციპალიტეტის სოფლებში ასევე ფუნქციონირებენ სხვა მცირე სასოფლო-სამეურნეო მომსახურების პროვაიდერები, თუმცა, უმეტეს შემთხვევაში, მათ ჰყავთ მხოლოდ ერთი ტრაქტორი და კომბანი, შეზღუდული აგრეგატითა და ფუნქციებით. ეს აღჭურვილობა მოძველებულია, მაგრამ მომსახურების ფასები შპს „მექანიზატორის“ ფასებთან შედარებით - 30% -ით იაფი. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ შპს "მექანიზატორი"-ს მომსახურება ნაკლებად ხელმისაწვდომია მცირე ტიპის ოჯახისათვის, რადგან ისინი არ არიან პრიორიტეტულ კლიენტთა შორის.

საჭიროა, სულ მცირე, ორი ახალი და ფართომასშტაბიანი აგროსერვის ცენტრის არსებობა, რამდენადაც, არსებული ცენტრები არ არის საკმარისად მექანიზებული ან ვერ აკმაყოფილებს ფერმერთა მოთხოვნილებების სტანდარტებს.

ამჟამად არ ფუნქციონირებს ახალქალაქის მუნიციპალიტეტში არსებული ორი სასაკლაო. სურსათის უვნებლობის თვალსაზრისით, არსებობს რამდენიმე სფერო, რომელიც განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს და მოიცავს სურსათის ბაზარზე (საჯარო და კერძო) ინსტიტუტებისა და ოპერატორების დაკანონებას, კონტროლსა და სერტიფიცირებას, სურსათის ინსპექციის სამსახურების შესაძლებლობების განვითარებასა და სურსათის უვნებლობის საინფორმაციო სისტემის გაუმჯობესებას, სურსათის სტანდარტების ჰარმონიზაციას კოდექს ალიმენტარიუსთან.

საირიგაციო სისტემა სასოფლო-სამეურნეო მიწების უმრავლესობა არ ირწყვება. თემები ითხოვენ სარწყავ სისტემას მიწისათვის, ისევე, როგორც სასმელ წყალს-მეცხოველეობისათვის. ამრიგად, სარწყავი სისტემა საჭიროებს რეაბილიტაციას ან,

Appendix 7: ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

უმეტეს შემთხვევაში, მთლიანად განვითარებას. უნდა გაგრძელდეს წყლის შეგროვება და სარწყავი არხების ან მილსადენების შენება. თემს აქვს ბუნებრივი რესურსი მიწის ნაკვეთების მოსარწყავად თვითმართული წყლით; რამდენიმე ადგილი ითხოვს ელექტრო ტუმბოების გამოყენებას. ფერმერები აცხადებენ, რომ ისინი მზად არიან გადაიხადონ სარწყავი სისტემის მოვლა-შენახვის საფასური. სარწყავი სისტემების უმრავლესობამ შეიძლება უზრუნველყოს წყლის მარაგის მიწოდება სასოფლო-სამეურნეო მიწებისათვის. რწყვის პრობლემის გადაჭრით შესაძლებელია ასევე აღმოიფხვრას სასმელი წყლის მორწყვისათვის გამოყენება. მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე დეგრადირებულია სარწყავი სისტემა. ცენტრალური სარწყავი არხების მართვას ახორციელებს შპს "საქართველოს მელიორაცია", სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული კომპანია. ადგილობრივ თვითმმართველობებს არ აქვთ სისტემის გასაუმჯობესებელი პოტენციალი და შესაბამისი უფლებამოსილება. ფერმერთა ძირითადი საჩივრები მიმართულია ადგილობრივი თვითმმართველობისადმი.

შპს "საქართველოს მელიორაციის" მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, 2015 წელს, წყალმომარაგება ხელმისაწვდომი იყო 150 ჰექტარი მეურნეობისათვის. 2016 წლიდან მიწათმოქმედება 1000 ჰექტარამდე გაიზარდა და 2017 წელს 1600 ჰექტარს მიაღწია. თუმცა, 2015 წელს ფერმერთა მიერ ფაქტობრივად მორწყული ტერიტორიები 71 ჰექტარს შეადგენდა, 2016 წელს - 350 ჰექტარს, ხოლო 2017 წელს მორწყულმა ფართობმა - 583 ჰექტარს მიაღწია. 2015 წელს იყო 144 მომხმარებელი/კლიენტი, რომელთა რიცხვი 2016 წელს - 630 -ამდე და 2017 წელს - 804-ამდე გაიზარდა.

ახალქალაქის მუნიციპალიტეტში სამელიორაციო სისტემის რეაბილიტაციის 2016-2020 პროგრამის თანახმად, იგეგმება 2020 წლისთვის წყლის მომარაგება 3 784 ჰექტარის მიწაზე.

პროექტის განხორციელებისა და მომსახურების მიწოდების პროცესში შპს "საქართველოს მელიორაცია" რამდენიმე შეზღუდვასა და პრობლემას ადასტურებს:

- წყლის მომხმარებელთა ორგანიზაციების არარსებობას, რომლებიც წყლის ადგილობრივად გადანაწილებასა და წყლის გამოყენების ორგანიზებას შეძლებდნენ;
- წყლის მომხმარებლები არ მიმართავენ სამცხე-ჯავახეთის სერვისცენტრს, მომსახურების გაწვევისთვის სეზონის დაწყებამდე;
- ფერმერები უარს ამბობენ, ხელი მოაწერონ საკონტრაქტო ხელშეკრულებას შპს "საქართველოს მელიორაციასთან".

ქვემოთ წარმოდგენილი ცხრილი გვიჩვენებს ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციის პროგრამის დეტალებს 2017-2020 წწ, რომელიც მოწოდებულია „საქართველოს მელიორაციის“ მიერ.

#	ობიექტის სახელი	სტატუსი	ტერიტორიები, რომელსაც ექნება წყლის მარაგი რეაბილიტაციის შემდეგ (ჰექტარებში)
1	დილისკა-პტენა-ჩუნჩხის წყლის საქაჩი სადგურის სადრენაჟო მილსადენისა და სისტემის რეაბილიტაცია (პირველი ეტაპი)	მიმდინარე	934
2	დილისკა-პტენა-ჩუნჩხას წყლის საქაჩი	გამოცხადებულია	

Appendix 7: ახალ აღქმის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

	სადგურის ელექტროენერჯის მომარაგებელ ქსელთან დამაკავშირებელი სამუშაოები	ტენდერი	
3	დილისკა-პტენა-ჩუნჩხას წყლის საქაჩი სადგურის სარწყავი ქსელის რეაბილიტაცია პტენას ზონაში (პირველი ეტაპი)	დაგეგმილი	450
4	ოკამის წყლის საქაჩი სადგურის სადრენაჟო მილსადენისა და სარწყავი ქსელის განვითარება (ეტაპი 1)	დასრულებული	
5	ოკამის სამელიორაციო წყლის საქაჩი სადგურის ელექტრომომარაგება	გამოცხადებულია ტენდერი	
6	ოკამის წყლის საქაჩი სადგურის (პირველადი სადისტრიბუციო ხაზები) სოფლების გოგაშენის, აპნია, ოკამისა და ქარწახის ზონებში სარწყავი ქსელის რეაბილიტაცია	დაგეგმილი	300
7	ზრესკის მექანიკური სარწყავი სისტემის ძირითადი არხისა და პირველადი სადისტრიბუციო მილების რეაბილიტაცია	გამოცხადებულია ტენდერი	
8	ზრესკის მექანიკური სარწყავი სისტემის ძირითადი არხისა და პირველადი სადისტრიბუციო მილების რეაბილიტაცია	დაგეგმილი	1 500
9	ზაკვი-ხანდო-კოთელიას მთავარი არხისა და ჰიდროტექნიკური ნაგებობების რეაბილიტაცია	დაგეგმილი	600
	<i>მთელი საქმიანობა ფინანსდება სახელმწიფოს მიერ</i>		3 784

ფინანსები - აგრო სესხები წარმოადგენს პორტფოლიოს მხოლოდ მცირე ნაწილს. ბანკებს არ აქვს აგროკრედიტის მომსახურების გაუმჯობესებისა და გაფართოების განვითარებული სტრატეგია. ფინანსურ რესურსებზე განსაკუთრებით დაბალ საპროცენტო და გრძელვადიანი სესხებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა წარმოქმნის პრობლემებს: სასოფლო-სამეურნეო საწარმოო ობიექტების დროული და საკმარისი რაოდენობის არარსებობას; უახლესი და ეფექტური სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიებისა და აღჭურვილობის ნაკლებობას; მოსავლის აღების შემდგომი საქმიანობის არასათანადო, მოძველებულ და არაეფექტურ ინფრასტრუქტურას და ა.შ.¹

FAO² ს მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით სოფლის მეურნეობაში ჩართულ ოჯახებში,

¹OXFAM, შედეგებიანი აგრო კრედიტის შეფასება საქართველოში Evaluation of the preferential Agro Credit in Georgia, Tbilisi 2017

²სოფლის მეურნეობის ინვესტირების შესაძლებლობანი და გახანგრძლივების შესაბამისი საჭიროება საქართველოში, FAO თბილისი, 2017. Assessment of Rural Agricultural Investment Capacities and Corresponding Extension Needs in Georgia, FAO, Tbilisi 2017

Appendix 7: ახალ აღქმის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

გამოკითხულთა 47%-ს აქვს ვალი (30%-იანი საბანკო კრედიტი). ასევე აღმოჩნდა, რომ გამოკითხულთა 55%-მა ვერ შეძლო სოფლის მეურნეობის ინვესტიციისთვის საჭირო თანხების აღება იმ მიზეზით, რომ მათგან 37%-ს უკვე აქვს დავალიანება, ანუ მათი 59% თანხას ვერ დააბრუნებს.

ამავე კვლევის თანახმად, აღმოჩნდა, რომ შინამეურნეობები ნაკლებად იცნობენ კონკრეტულ საინვესტიციო პროგრამებს, როგორცაა **დარგე შენი მომავალი** (3%), **შეღავათიანი აგროკრედიტი** (20%), **მეფუტკრეობის კოოპერატივები** (6%), **აგროპროდუქციის ხელშეწყობა** (1%) და **აწარმოეთ საქართველოში** (5%). სავარაუდოდ, გამოკითხულთა მხოლოდ 12%-მა იცოდა, სად მოეპოვებინა ინფორმაცია სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მხარდამჭერი პროგრამების შესახებ (მაგ. სოფლის მეურნეობის სამინისტროს რეგიონალური ოფისი, APMA-ს ან ACDA-ს ვებ-გვერდი), ხოლო 4%-მა - სხვა დონორი პროგრამების შესახებ, რომლებიც უზრუნველყოფენ სოფლის მეურნეობის მხარდამჭერას მუნიციპალიტეტში, როგორცაა არასამთავრობო ორგანიზაციები, სხვადასხვა პროექტი და ა.შ.

სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტები, ძირითადად, კარტოფილი და ყველი, ტრანსპორტით გადააქვთ თბილისში, ქუთაისსა და საქართველოს სხვა რეგიონებში. პროდუქცია ტრანსპორტირდება სპეციალურად აღჭურვილი ავტობუსებით და სატვირთო მანქანებით. ადგილობრივი ყველის მწარმოებლები ამზადებენ სულგუნს, რომელიც დაუყოვნებლივ იყიდება. ყველის კიდევ ერთი სახეობაა ლორი, რომელიც საჭიროებს დამკველების 2 თვის ვადას; ასევე - ქართული ქარხნის ყველი, რომელიც საჭიროებს 4 თვის დამკველებს. სსც-ის ცნობით, ახალქალაქში რეგისტრირებულია 6 ყველის დამამზადებელი კომპანია და 121 ყველის მწარმოებელი ფერმერი. თუმცა, სინამდვილეში, ეს მაჩვენებლები ბევრად უფრო მაღალია, არარეგისტრირებული მცირე საოჯახო ფერმერების ჩათვლით, რომლებიც ვერ აკმაყოფილებენ სურსათის უვნებლობის სტანდარტებს. ყველის წარმოება სეზონური და ძალიან ხანმოკლეა. ყველის პროდიუსერი აგროვებს ადგილობრივ რძეს და ისე აწარმოებს ყველს, რომელსაც შემდეგ ძირითადად, ჰყიდის საბითუმო მყიდველზე. ეს უკანასკნელი უზრუნველყოფს მის განაწილებას თბილისში და სხვა რეგიონების მაღაზიებსა და ბაზრებზე. ადგილობრივი ყველის მწარმოებლები არ თანამშრომლობენ რძის შეგროვებასა და ფასდადებაში. ისინი ერთმანეთთან მძლავრ კონკურენციაში არიან. ლეგალურად რეგისტრირებული ყველის მწარმოებლები, რომლებსაც HACCP სტანდარტი აქვთ, იხდიან გადასახადებს და მათ ამოწმებს და აკონტროლებს სურსათის ეროვნული სააგენტო. უფრო მეტიც, ადგილობრივი მცირე ზომის ყველის შინ წარმოება არ არის აკრძალული; ისინი მუშაობენ სურსათის უვნებლობის კონტროლის გარეშე და არ იხდიან გადასახადებს, რაც ქმნის არაჯანსაღი კონკურენციას ადგილობრივ, კანონიერად მოქმედ მწარმოებლებთან. აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი კომპანია აწარმოებს ყველს რძის ფხვნილით ბუნებრივი რძის ნაცვლად.

ინდივიდ ფერმერს უჭირს ბაზრების წვდომა და მოსავლის სასურველ ფასებში გაყიდვა. არ არსებობს ორგანიზებული ბაზრები, სადაც ფერმერები საბითუმო და საცალო ფასებში გაყიდვიდან სოფლის მეურნეობის პროდუქტებს, ცუდადაა განვითარებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებისა და საშუალებების კონსოლიდაციის საბითუმო ინფრასტრუქტურა, ისევე, როგორც საქონლისა და წარმოების ღირებულების ჯაჭვი, რომელიც მწარმოებელს საბითუმო ბაზარზე მიწოდებისა და გაყიდვის შესაძლებლობას მისცემდა. მუნიციპალიტეტის გარეთ მყოფი ბაზრები, მცირე ფერმერისთვის, დამატებითი სატრანსპორტო ხარჯების გამო არაეფექტურია (1 კგ 0.05-0.09 ლარი). ითვლება, რომ ამით ზოგადად სარგებლობენ შუამავლები და ვაჭრები, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებს ხელსაყრელ ფასად ყიდულობენ და გაცილებით მაღალ

Appendix 7: ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის პროფილი

ზღვრულ ფასად ჰყიდიან საბითუმო და საცალო ბაზრებზე. მსგავსი სიტუაცია არსებობს რძის მეწარმე ფერმერებთანაც, რომლებიც ჩივიან თხევადი რძის პროდუქტების დაბალ საბაზო ფასსა და დამატებულ ღირებულებაზე. ახალქალაქის დიასპოზოლო-სამეურნეო ბაზარი ახალქალაქის რაიონის სოფლებისა და მეზობელი რაიონებისა ნინოწმინდისა და ასპინძის სოფლებისათვის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის პირველადი გაყიდვების პუნქტია. ახალქალაქის ბაზარზე სოფლის მეურნეობის პროდუქციას (ძირითადად ხილსა და ბოსტნეულს) ჰყიდიან მოვაჭრეები აღმოსავლეთ საქართველოდან და სომხეთიდანაც. ახალქალაქის ბაზარზე ადგილობრივად წარმოებული სოფლის მეურნეობის პროდუქციის 10%-ზე ნაკლები იყიდება. ფერმერთა 70% ყიდის ან ცვლის თავის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტს (ძირითადად საკვები, ხილი და ბოსტნეული). ის, რაც ადგილობრივად არ იწარმოება, მოვაჭრეების მიერ ბარტერულად იცვლება, კარდაკარ ვაჭრობის გზით. საერთო ჯამში, ფერმერები ლაპარაკობენ იმ სირთულეებზე, რაც ახლავს ფასების და ბაზრის, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის არასტაბილურობას, რის შედეგადაც გროვდება გაუყიდავი კარტოფილი, რომელიც შემდეგ იყრება ადგილობრივ მდინარეებში და მიმდებარე ტერიტორიებზე.

კომპანიებს უჭირთ სათანადო იარაღის მქონე პაკეტის ყველის წარმოება. ადგილობრივი ყველის მწარმოებლები დაინტერესებულნი არიან სხვადასხვა ჯიშის ყველის წარმოებით, მაგრამ მათ არ გააჩნიათ ამისთვის საკმარისი რესურსი და ინფრასტრუქტურა. ფერმერები და ყველის მწარმოებლები უნდა გაერთიანდნენ, თუმცა, კიდევ ერთხელ უნდა აღვნიშნოთ, რომ თანაშრომლობის გამოცდილება და ნდობა მწარმოებლებს შორის ძალიან დაბალია. ფერმერები რეგულარულად არ აწოდებენ რძის სტაბილურ ფასს, ზოგჯერ ყველს თვითონ აწარმოებენ და საბითუმო მყიდველებზე ყიდნიან ადგილობრივ ყველის მწარმოებლების სანაცვლოდ. ეს არაეფექტურია ორი მიზეზის გამო: პირველ რიგში, საშინაო პირობებში ყველის წარმოების ღირებულება უფრო მაღალია და მეორე - ისინი ყველს იაფად ჰყიდნიან. ფერმერებისათვის უფრო მომგებიანია გაყიდონ რძე, ვიდრე - ყველი. თუმცა, ისინი არ ანგარიშობენ ხარჯებსა და სარგებელს.